

Spiritualita a pracovná spokojnosť psychiatrických sestier

Predmet: Vícerozměrné Statistické Metody

Teoretické ukotvenie

Spiritualita je multidimenzionálny konštrukt zahrňajúci aspekty ako je zmysel a účel života, transcendentné presvedčenia a osobné hodnoty (Lazar, 2010). U psychiatrických sestier, ktoré v práci často čelia emocionálne náročným situáciám, dokáže vlastný zmysel pre spiritualitu poskytnúť základ na zvládanie stresu na pracovisku (Espinoza, 2021).

Espinoza (2021) vo svojom výskume tvrdí, že osoby pracujúce ako zdravotnícke sestry na psychiatrických oddeleniach, ktoré vnímajú svoju prácu ako povolanie a spájajú svoje profesionálne povinnosti so svojimi duchovnými hodnotami, majú tendenciu vykazovať vyššiu mieru pracovnej spokojnosti. Duchovná pohoda teda podľa neho pozitívne koreluje s pracovnou spokojnosťou a nižšou mierou vyhorenia. Okrem toho zdravotníkom umožňuje začleniť svoju prácu do širšieho existenčného kontextu, čím podporuje ich odolnosť voči pracovnému stresu.

Foster a kolektív (2019) rovnako potvrdzujú, že stresory na pracovisku významne ovplyvňujú pohodu sestier pracujúcich v oblasti duševného zdravia. V tejto štúdií (Foster et al., 2019) sestry s vyššou odolnosťou a často aj vyššou spiritualitou preukazujú lepšiu psychickú adaptáciu na pracovné podmienky. Spiritualita pre nich slúži ako vnútorný zdroj zlepšujúci ich copingové stratégie, poskytujúci im pocit vnútorného pokoja a emocionálnu reguláciu. Sestry, ktoré integrujú duchovné praktiky do svojho profesionálneho života, uvádzajú intenzívnejší pocit zmyslu pre prácu, čo podporuje ich dlhodobé zotrvanie na pracovnej pozícii (Lazar, 2010).

Vo vzdelávaní zdravotníckych pracovníkov chýba dôraz na spiritualitu, napriek jej zjavnej dôležitosti. Mnohé sestry si uvedomujú dôležitosť spirituality, ale chýba im inštitucionálna podpora, ktorá by ich viedla k efektívnemu začleneniu spirituality do ich pracovného života (Silva Filho et al., 2022). Táto práca zdôrazňuje význam spirituálnej zložky u zdravotníckych sestier v oblasti psychiatrie a jej cieľom je preskúmať vzťah medzi spiritualitou a pracovnou spokojnosťou u psychiatrických sestier pomocou **viacnásobnej lineárnej regresie** (Multiple Linear Regression, MLR).

Dátový súbor

Dáta využité v tejto práci sme čerpali z bakalárskej práce Matouše Belšana (Belšan, 2024), v ktorej autor popísal korelačný výskum súvislosti spirituality a pracovnej spokojnosti u všeobecných sestier pracujúcich v oblasti psychiatrickej starostlivosti. Dátová matica, s ktorou pracujeme obsahuje odpovede 83 respondentov pracujúcich ako všeobecné sestry v psychiatrickej starostlivosti v ČR. Základná matica obsahovala 84 respondentov, pričom jeden respondent bol označený ako outlier a vylúčený z výpočtov.

Metódy

Dátová matica obsahuje odpovede respondentov v dotazníkovej metóde **ESI-R (Expressions of Spirituality Inventory Revised)** (MacDonald, 2000), preloženej do češtiny (Machů, 2016). Metóda sa skladá z 5 dimenzií popisujúcich spiritualitu:

- orientácia na spiritualitu (Cognitive Orientation Towards Spirituality; COS),
- skúsenostno-fenomenologická dimenzia (Experiential/Phenomenological Dimension; EPD),
- dimenzia existenciálneho well-beingu (Existential Well-Being; EWB),
- dimenzia paranormálnych presvedčení (Paranormal Beliefs; PAR) a
- dimenzia religiozity (Religiousness; REL).

V dátovej matici pracujeme s jednotlivými skóre respondentov v každej z 5 dimenzií. Okrem metódy ESI-R pracujeme so skóre účastníkov v metóde **The Job in General (JIG)**, ktorá ako doplnok metódy JDI (The Job Descriptive Index) (Smith et al., 1969) meria celkovú pracovnú spokojnosť. Metóda bola respondentom administrovaná v českom preklade (Máčalová, 2023).

K získaniu odpovede na našu výskumnú otázku využívame program Statistica TIBCO. Do programu sme vložili našu dátovú maticu so 6 premennými a hodnoty sme štandardizovali pomocou z-transformácie. Následne sme vykonali viacnásobnú lineárnu regresiu (MLR), ktorá nám umožňuje skúmať vzťah medzi 1 závislou premennou (JIG) a niekoľkými nezávislými premennými (hodnoty respondentov v jednotlivých subškálach ESI-R). Táto metóda nám umožnila identifikovať, ktoré dimenzie spirituality významne predikujú pracovnú spokojnosť sestier a aký silný je ich efekt.

Výsledky testovania

Pre skupinu 83 respondentov sme zistili priemerné skóre (Priemer) a smerodajnú odchýlku (SD) v dotazníku JIG a jednotlivých dimenzií ESI-R. Detaily o hodnotách prezentuje Tabuľka č.1.

Tabuľka č. 1: Prezentuje základné deskriptívne štatistiky (priemery a smerodajné odchýlky) pre skóre pracovnej spokojnosti (JIG) a jednotlivé dimenzie spirituality (ESI-R) v súbore 83 respondentov – psychiatrických sestier.

	JIG	COS	EPD	EWB	PAR	REL
Priemer	43,94	13,34	9,13	17,04	10,42	10,05
SD	7,05	4,73	4,76	3,39	4,04	4,66

Analýza rozptylu

K otestovaniu schopnosti regresného modelu predpovedať pracovnú spokojnosť (JIG) na základe subškál spirituality (ESI-R), sme vykonali analýzu rozptylu (ANOVA), ktorá nám umožnila porovnať vysvetlenú variabilitu s nevysvetlenou variabilitou. Celková variabilita v pracovnej spokojnosti (JIG) bola 82 (Total SS), pričom model vysvetlil 18,14 jednotiek variability (Regression SS), čo predstavuje 22,1 % celkového rozptylu ($R^2 = 0,221$).

Nevysvetlená variabilita bola 63,87 (Residual SS), čo znamená, že 77,9 % rozptylu zostáva nepredpovedaných modelom a môžu ho ovplyvňovať iné faktory, ktoré neboli zahrnuté do našej analýzy.

Výsledky F-testu ($F = 4,373$; $p = 0,001$) potvrdili, že model je lepší v predpovedaní výsledkov než náhodná variabilita a nízka p-hodnota potvrdila, že náš regresný model je štatisticky významný.

Kvalita modelu

Kvalita regresného modelu naznačuje, že subškály spirituality (ESI-R) môžu vysvetliť časť variability v pracovnej spokojnosti. Hodnota Multiple $R = 0,470$ naznačuje stredne silný lineárny vzťah medzi prediktormi (subškálami spirituality) a pracovnou spokojnosťou (JIG). Koeficient determinácie ($R^2 = 0,221$) ukazuje, že model vysvetľuje približne 22,1 % variability v pracovnej spokojnosti sestier. Keďže Adjusted $R^2 = 0,171$, môžeme konštatovať, že po penalizácii za počet prediktorov model stále vysvetľuje relevantnú časť variability, aj keď zostáva priestor pre ďalšie faktory ovplyvňujúce pracovnú spokojnosť.

Analýza reziduí nám nedokázala žiadne porušenia predpokladov regresie, čo naznačuje, že model spĺňa základné štatistické požiadavky na použitie viacnásobnej lineárnej regresie. Skontrolovali sme normalitu reziduí, rozptyl a prítomnosť extrémnych hodnôt. Identifikovali sme jedného respondenta s extrémnou reziduálnou hodnotou, ktorý výrazne vybočoval z trendu modelu. Po jeho odstránení došlo k miernemu zlepšeniu kvality modelu, čo sa prejavilo stabilnejšími regresnými koeficientmi a miernym zvýšením Adjusted R^2 . Tento krok pomohol eliminovať skreslenie interpretácie vzťahu medzi spiritualitou a pracovnou spokojnosťou.

Viacnásobná lineárna regresia

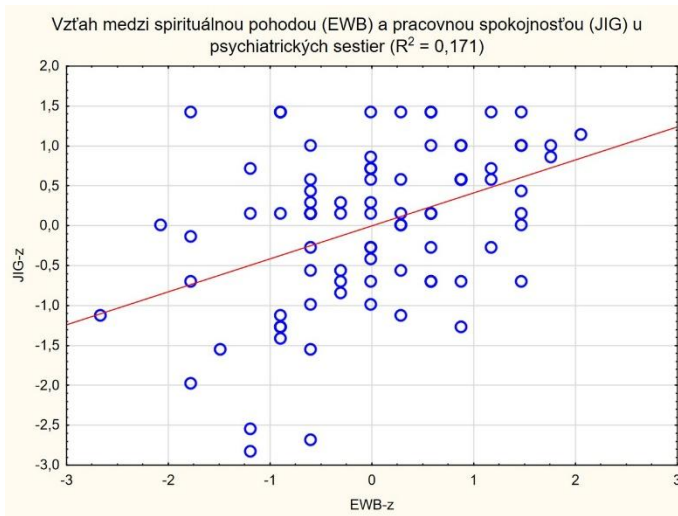
Výsledky MLR naznačujú, že subškály spirituality (ESI-R) vysvetľujú 22,1 % variability v pracovnej spokojnosti (JIG) ($R^2 = 0,221$). Celý model sa ukázal ako štatisticky významný, $F(5,77) = 4,37$, $p = 0,001$. Z jednotlivých prediktorov boli štatisticky významné dve subškály:

- **Spirituálna pohoda (EWB)** mala pozitívny vplyv na pracovnú spokojnosť ($b^* = 0,39$, $p < 0,001$) (Obr.1).
- **Paranormálne presvedčenia (PAR)** mali negatívny vplyv na pracovnú spokojnosť ($b^* = -0,24$, $p = 0,049$) (Obr.2).

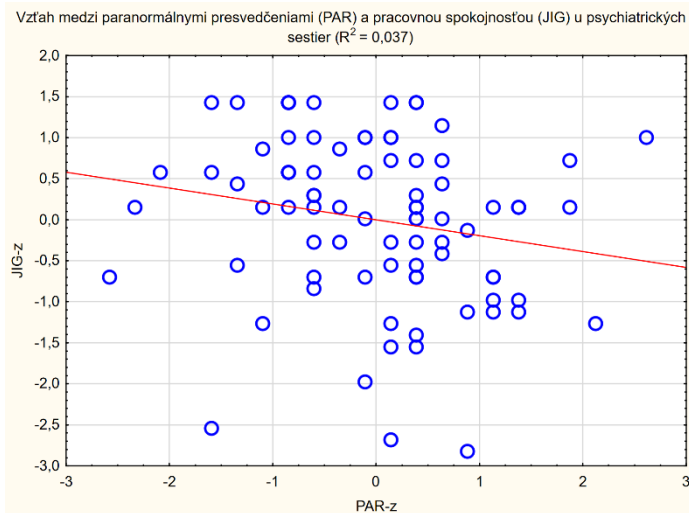
Ostatné subškály spirituality (COS, EPD, REL) neboli významné prediktory pracovnej spokojnosti ($p > 0,05$).

Na záver sme vypočítali hodnoty VIF (Variance Inflation Factor) a tolerancie pre jednotlivé prediktory v modeli, čím sme overili multikolinearitu. Výsledky sú uvedené v Tabuľke č.2.

Obrázok č. 2: Výsledok viacnásobnej lineárnej regresie vyjadrujúci vzťah medzi spirituálnou pohodou (EWB) a pracovnou spokojnosťou (JIG) u psychiatrických sestier. Červená regresná priamka ukazuje miernu pozitívnu asociáciu ($R^2=0,171$), pričom EWB vysvetľuje 17,1 % variability v JIG. Rozptyl bodov naznačuje, že vzťah je stredne silný, no stále ovplyvnený ďalšími faktormi.

Obrázok č. 2: Výsledok viacnásobnej lineárnej regresie vyjadrujúci vzťah medzi paranormálnymi presvedčeniami (PAR) a pracovnou spokojnosťou (JIG) u psychiatrických sestier. Červená regresná priamka ukazuje slabú negatívnu asociáciu ($R^2=0,037$), pričom PAR vysvetľuje len 3,7 % variability v JIG. Veľký rozptyl bodov naznačuje nízku prediktívnu silu modelu.

Tabuľka č. 2: Hodnoty tolerancie a VIF pre prediktory v modeli. VIF je vo všetkých prípadoch pod hranicou 5, čo vylučuje závažnú multikolinearitu. Mierné vyššie hodnoty majú COS (3,05) a REL (3,20), no stále v akceptovateľnom rozsahu. EWB (1,05) vykazuje takmer nulovú kolinearitu.

	VIF	Tolerance
COS	3,05	0,328
EPD	2,46	0,406
EWB	1,05	0,953
PAR	1,45	0,689
REL	3,20	0,312

Záver

Výsledky viacnásobnej lineárnej regresie naznačujú, že spiritualita skutočne môže byť dôležitým faktorom ovplyvňujúcim pracovnú spokojnosť sestier. Nie všetky jej aspekty majú však rovnaký vplyv. Dôležitým poznatkom je, že **spirituálna pohoda (EWB) pozitívne predpovedá vyššiu pracovnú spokojnosť**. To môže značiť, že sestry, ktoré pociťujú väčší vnútorný pokoj a harmóniu, majú tendenciu byť v práci spokojnejšie. Na druhej strane, paranormálne presvedčenia (PAR) u zdravotníkov negatívne súvisia s pracovnou spokojnosťou, čo môže naznačovať, že vyššia miera presvedčenia v nadprirodzené javy môže súvisieť s nižšou spokojnosťou v práci. Do budúcnosti by bolo vhodné rozšíriť výskum na väčšiu vzorku a zahrnúť ďalšie pracovné faktory, ktoré by mohli interagovať so spiritualitou v ovplyvňovaní pracovnej spokojnosti.

Zdroje¹

Belšan, M. (2024). *Spiritualita a pracovní spokojenost u všeobecných sester pracujících v oblasti psychiatrické péče* [Bakalářská práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta]. Theses.cz. <https://theses.cz/id/8phnr7/>

Espinoza, J. (2021). *The relationship between spiritual well-being, burnout, and job satisfaction among mental health professionals working with trauma in community settings* [Doktorandská dizertačná práce, Texas A&M University-Corpus Christi]. <https://tamucc-ir.tdl.org/server/api/core/bitstreams/317ec54f-dcb2-46d0-b035-03a8cc06c700/content>

Foster, K., Roche, M., Giandinoto, J.-A., & Furness, T. (2019). Workplace stressors, psychological well-being, resilience, and caring behaviours of mental health nurses: A descriptive correlational study. *International Journal of Mental Health Nursing*, 29(1), 56–68. <https://doi.org/10.1111/inm.12610>

Lazar, A. (2010). Spirituality and job satisfaction among female Jewish Israeli hospital nurses. *Journal of Advanced Nursing*, 66(2), 334–344. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2009.05172.x>

MacDonald, D. A. (2000). *The Expressions of Spirituality Inventory: Test development, validation, and scoring information* [Nezverejnený testový manuál].

Máčalová, V. (2023). *Validace české verze dotazníku pracovní spokojenosti*. [Bakalářská práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta]. Theses.cz. https://theses.cz/id/gnamd2/Macalova_DP_2023.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dabstrakt%26start%3D17;info=1;isshlret=ABSTRAKT%3B#panel_text

Machů, K. (2016). *Spiritualita a postoje ke smrti* [Doktorandská dizertačná práce, Univerzita Palackého v Olomouci]. https://theses.cz/id/dnxnbe/Mach_disertace.pdf

Silva Filho, J. A., Silva, H. E. O., Oliveira, J. L., Silva, C. F., Torres, G. M. C., & Pinto, A. G. (2022). Religiosity and spirituality in mental health: Nurses' training, knowledge, and practices. *Revista Brasileira de Enfermagem*, 75, e20200345. <https://doi.org/10.1590/0034-7167-2020-0345>

Smith, P. C., Kendall, L. M., & Hulin, C. L. (1969). *The measurement of satisfaction in work and retirement: A strategy for the study of attitudes*. Chicago, IL: Rand McNally.

¹ Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=469>